

Perspectief voor landbouw & Natuur in Noord-Nederland

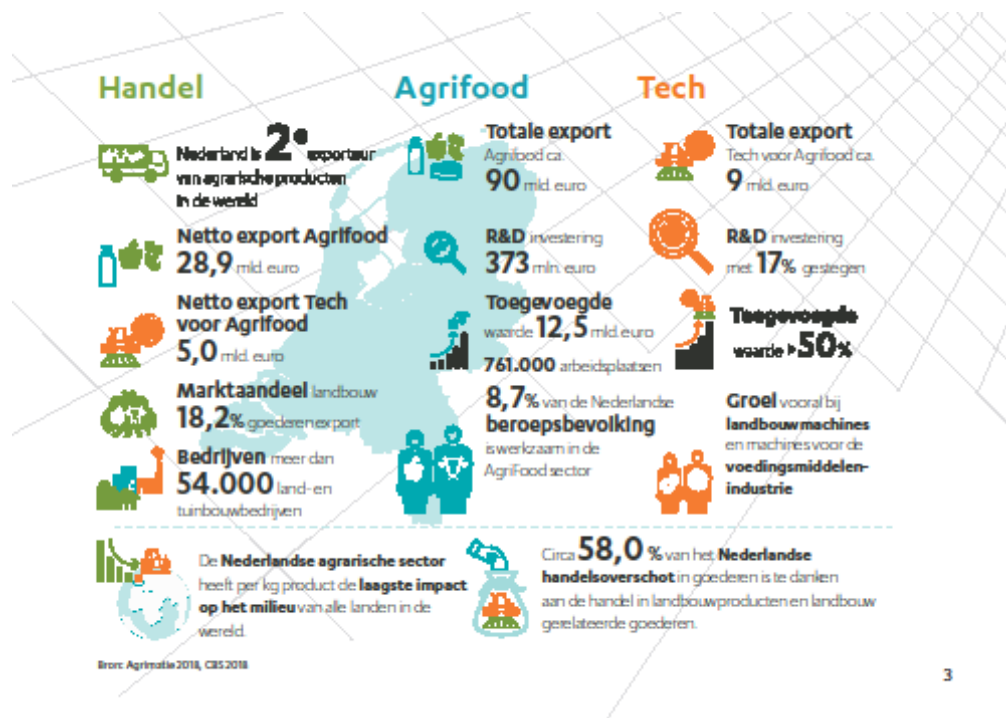
13 december 2024, Sjoukje Heimovaara

Nederlandse Agrifood is een powerhouse

‘The Netherlands is a world leader in agrifood innovation – from farm to fork. As a powerhouse for food, the Netherlands is the second largest exporter of agricultural products in the world, second only to the U.S.’

‘Fifteen out of the top 20 biggest agrifood companies have major production or R&D sites in the Netherlands. These top food companies in the Netherlands include Nestlé, AB InBev, Coca-Cola, Unilever, Heineken, Cargill, and Kraft Heinz. In addition to these food giants, the Netherlands is home to fast-growing innovators like Beyond Meat, Innocent Drinks and Lamb Weston / Meijer. This vast pool of companies and innovators creates an agrifood powerhouse.’

'An Agrifood Powerhouse' waarom?

- Hoge kwaliteit productiefactoren: Vruchtbare delta, goede logistiek, topklasse onderzoek en onderwijs (arbeid).
- Sterkte cluster: sterke bedrijven door de gehele keten, specialisatie, sterk innovatief.
- Markt: welvarende veeleisende markt (244 miljoen welvarende consumenten binnen 1000km)
- Economische orde: betrouwbare overheid, innovatie beleid: 'gouden driehoek' .

Noord Nederland

- Productiefactoren: Grondgebonden landbouw (akkerbouw en melkvee) vormt de motor van de landbouw in Noord-Nederland. Het akkerbouwcluster levert 55% van de toegevoegde waarde van het agrocluster in Noord-Nederland, gevolgd door het melkveehouderijcluster (30%).
- Sterke clusters: zuivel, aardappelzetmeel, akkerbouw (suikerbiet, graan, pootaardappel), landbouwwerktuigen.
- Markt: welvarende veeleisende markt (244 miljoen welvarende consumenten binnen 1000km)
- Economische orde: overheid/innovatie/onderwijs

Belangrijke deelsectoren in de noordelijke agrosector zijn de 'Vervaardiging van zuivelproducten' en 'Groothandel in landbouw-machines'. Suiker, een sterke specialisatie uit het verleden, kent een steeds verder afnemende specialisatie en is grotendeels verschoven naar Zuidwest Nederland¹⁷. Ook de 'Vervaardiging van zetmeel en zetmeelproducten' kent een afnemende trend voor wat betreft de werkgelegenheid, maar blijft een grote werkgever met een hoge LQ.

Stukje geschiedenis:

TABEL 10.12. Het procentuele aandeel van de fabrieksmatige zuivelproductie in de totale zuivelproductie in de 11 provincies, 1895–1910.

	1895	1903	1910	gemiddeld aantal melkkoeien per melkveehouder in 1910
Drente	37	81	95	3.8
Overijssel	23	48	62	4.4
Gelderland	12	46	75	3.2
N-Brabant	18	45	63	3.8
Limburg	26	46	64	2.7
Groningen	20	49	80	3.8
Friesland	43	90	99	9.1
Zeeland	8	15	11	4.6
Utrecht	3	16	16	12.3
Z-Holland	3	26	31	15.0
N-Holland	12	42	50	10.9
Nederland	19	48	66	5.5

Waarom aardappel(zetmeel/pootgoed)?

- Productiefactoren: Geschikte bodem, goed onderwijs, kennis
- Sterk cluster: zetmeelindustrie/keuringsdienst. Avebe, HZPC, etc.
- Markt: welvarende veeleisende markt (244 miljoen welvarende consumenten binnen 1000km, pootgoed markt groter)
- Economische orde: wetgeving (kwekersbesluit, zaaizaad pootgoedwet, veredeling, kwaliteit, vermeerderen, resistenties)

Stukje geschiedenis

- “vanaf 1840 werd overgegaan op de teelt van de fabrieksaardappel. De grootste initiator van de aardappelmeelindustrie was Willem Albert Scholten die rond 1845 zijn industrieel imperium begon te ontwikkelen.”

Dus NN is sterk, maar er zijn uitdagingen:

- Regelgeving: mest, KRW, GHG (methaan/veenweide)
- Klimaatverandering (water, verzilting)
- Energieprijzen
- Arbeid
- Wereldorde/geopolitiek
- Productie verplaatst naar groeiemarkten
- Onderwijs en onderzoek?

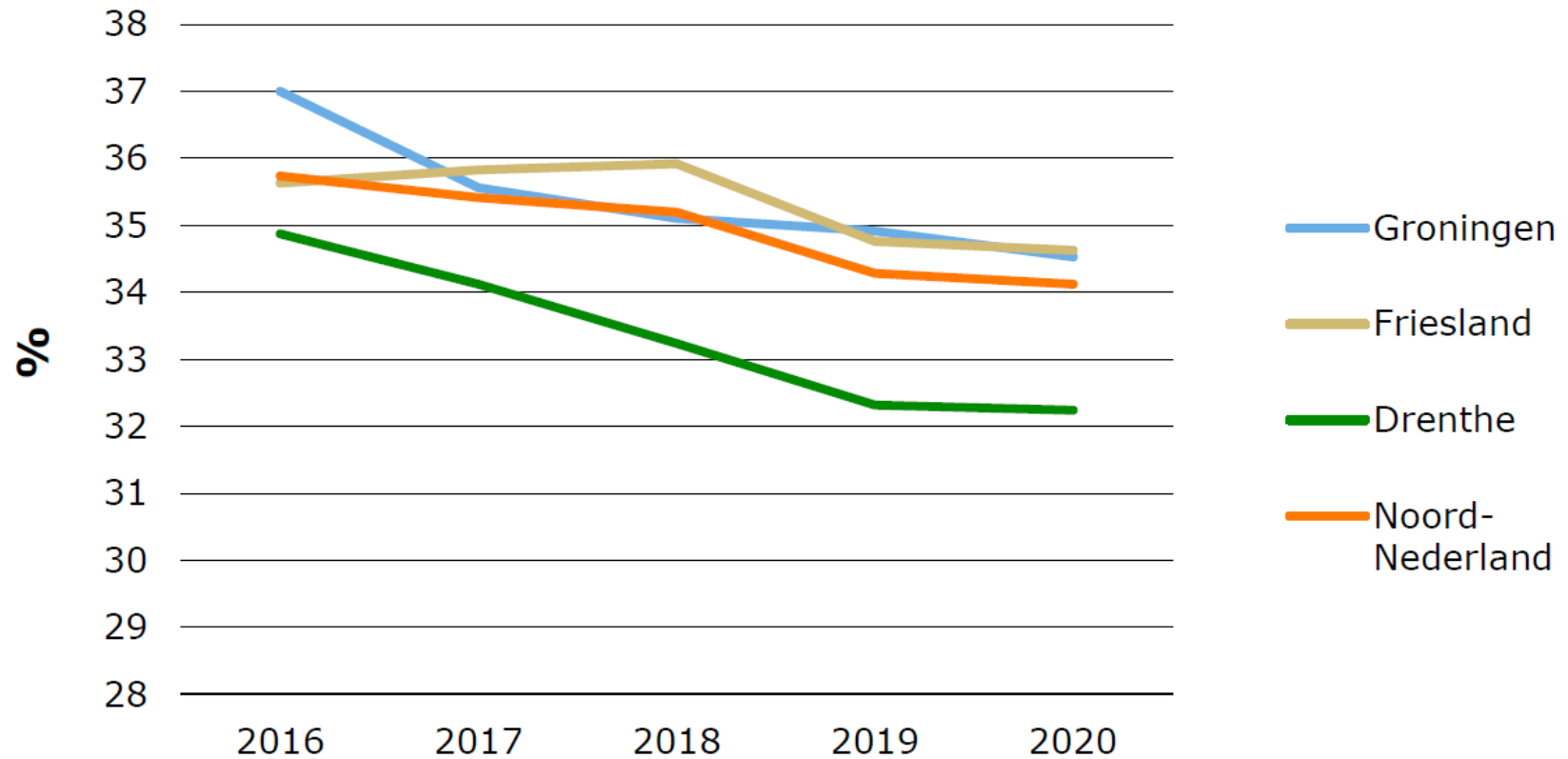
Prof. Michael Porter:

Het concurrentievermogen van een land hangt af van het vermogen van haar industrie om te innoveren en zich te verbeteren.

Bedrijven worden beter ten opzichte van 's werelds beste concurrenten door druk en door uitdaging. Zij hebben baat bij sterke binnenlandse rivalen, agressieve leveranciers in eigen land en veeleisende plaatselijke klanten.

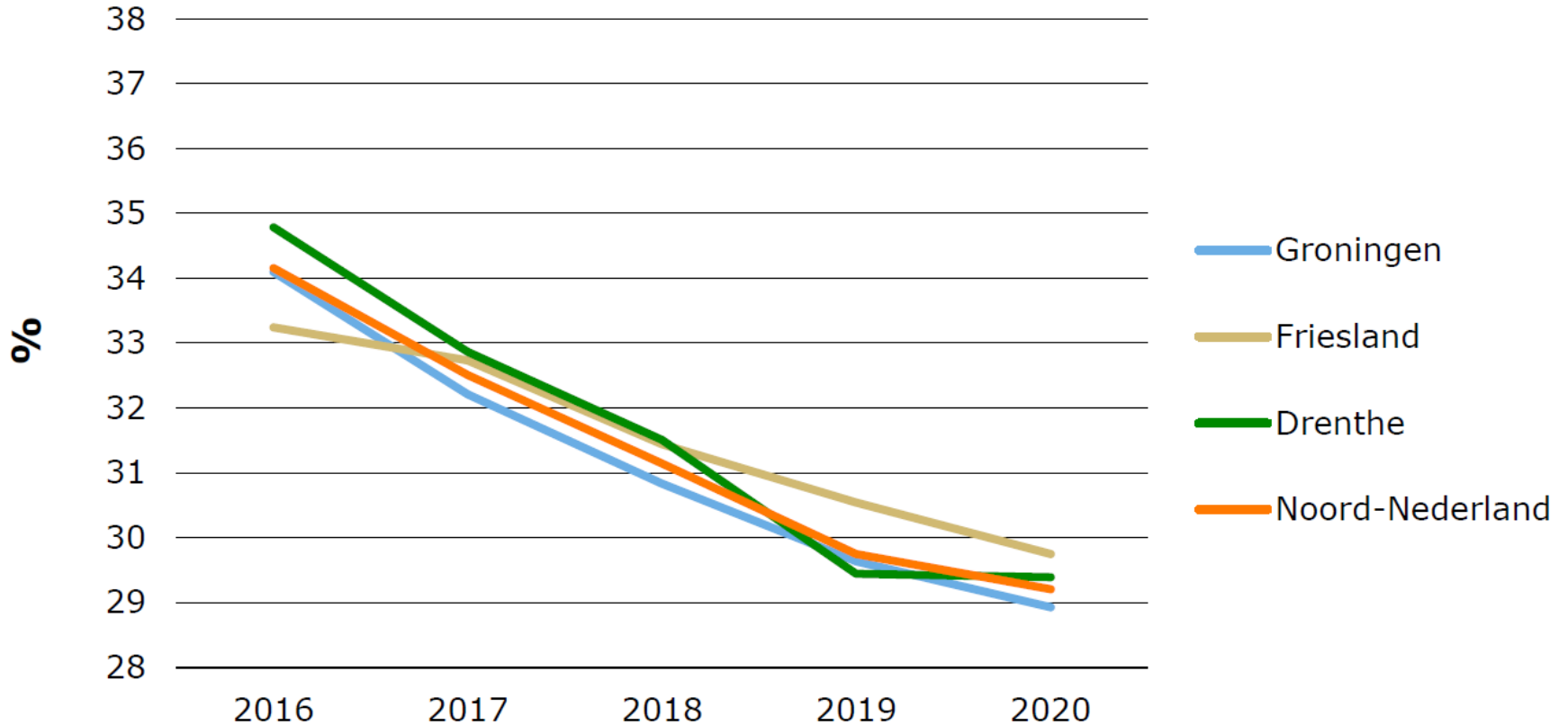
Reden tot zorg

Figuur 10 Moderniteit melkveehouderij in de periode 2016-2020

Reden tot zorg

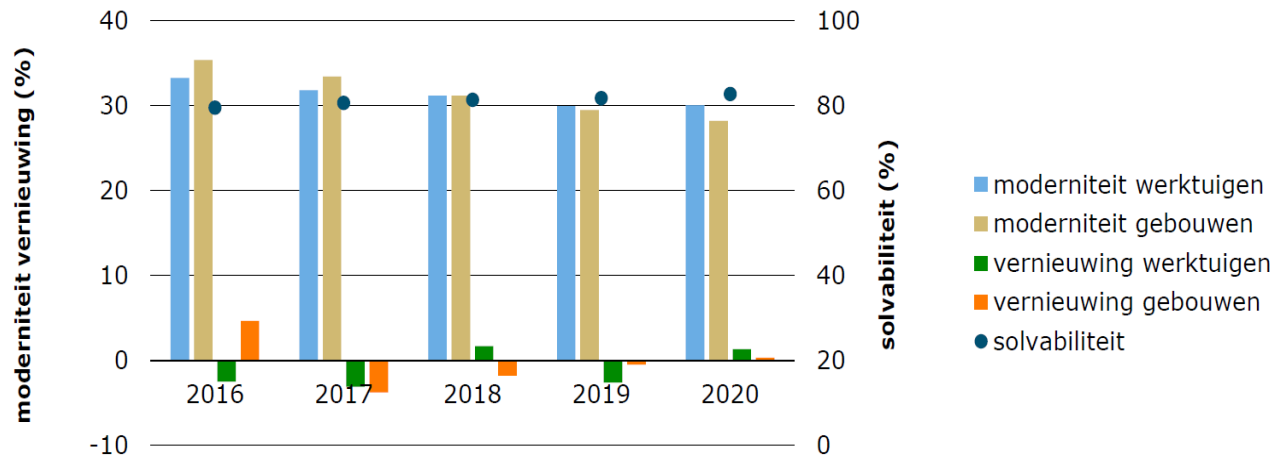
Figuur 21 Moderniteit Akkerbouw in de periode 2016-2020

Reden tot zorg

Noordelijke akkerbouw houdt solvabiliteit op peil maar vernieuwt niet

Figuur 23 Bedrijfseconomische robuustheid akkerbouwbedrijven Noord-Nederland

Bedrijfseconomische robuustheid kan worden gedefinieerd als een combinatie van solvabiliteit, moderniteit en vernieuwing. Idealiter wordt op al deze indicatoren verbetering gerealiseerd.

De bedrijfseconomische robuustheid van de noordelijke akkerbouwbedrijven is gemiddeld genomen goed door een hoge solvabiliteit. De moderniteit neemt wel licht af en vernieuwing blijft soms wat achter. De akkerbouw heeft minder geïnvesteerd in machines en gebouwen dan de melkveehouderij, waar na de afschaffing van het melkquotum in 2015 een flinke groeispurt heeft plaatsgevonden. Daarom is de moderniteit in de melkveehouderij hoger dan in de akkerbouw, maar tegelijk is het inkomen lager door hogere rentelasten als gevolg van de 'groei-investeringen'.

Maar wat dan wel, wat is nodig?

Duidelijkheid voor de lange termijn!

- Betrouwbaar (voorspelbaar) beleid: lange termijn visie
- Agro Agenda Noord is actief. Small wins!
- Maar let op: Small wins is niet hetzelfde als Quick wins
- Hoe komen we tot **houdbare lange termijn beleid**?

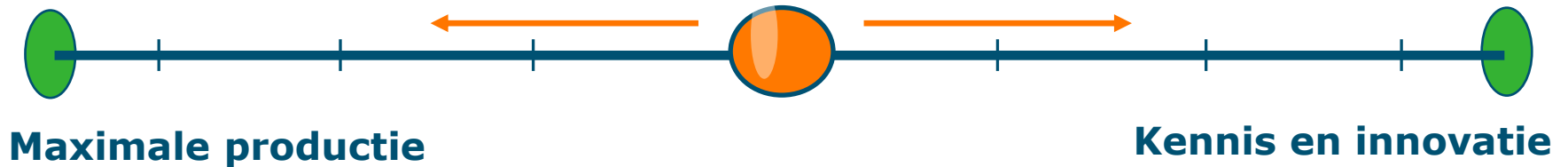
Wageningen Dilemma's voor NI

(uit rapport: WUR perspectieven voor Landbouw, voedsel en natuur)

- **Wat wordt de bijdrage NL aan wereldvoedselvraagstuk ?**
- **Op welk niveau zoeken we oplossingen? NL, EU, groter?**
- **Wat is de functie van dierhouderij in Nederland?**
- **Wat is de morele positie van dieren?**
- **Landbouw en natuur: scheiden of verweven?**
- **Durven we te sturen op consumentengedrag?**

Voorbeeld dilemma:

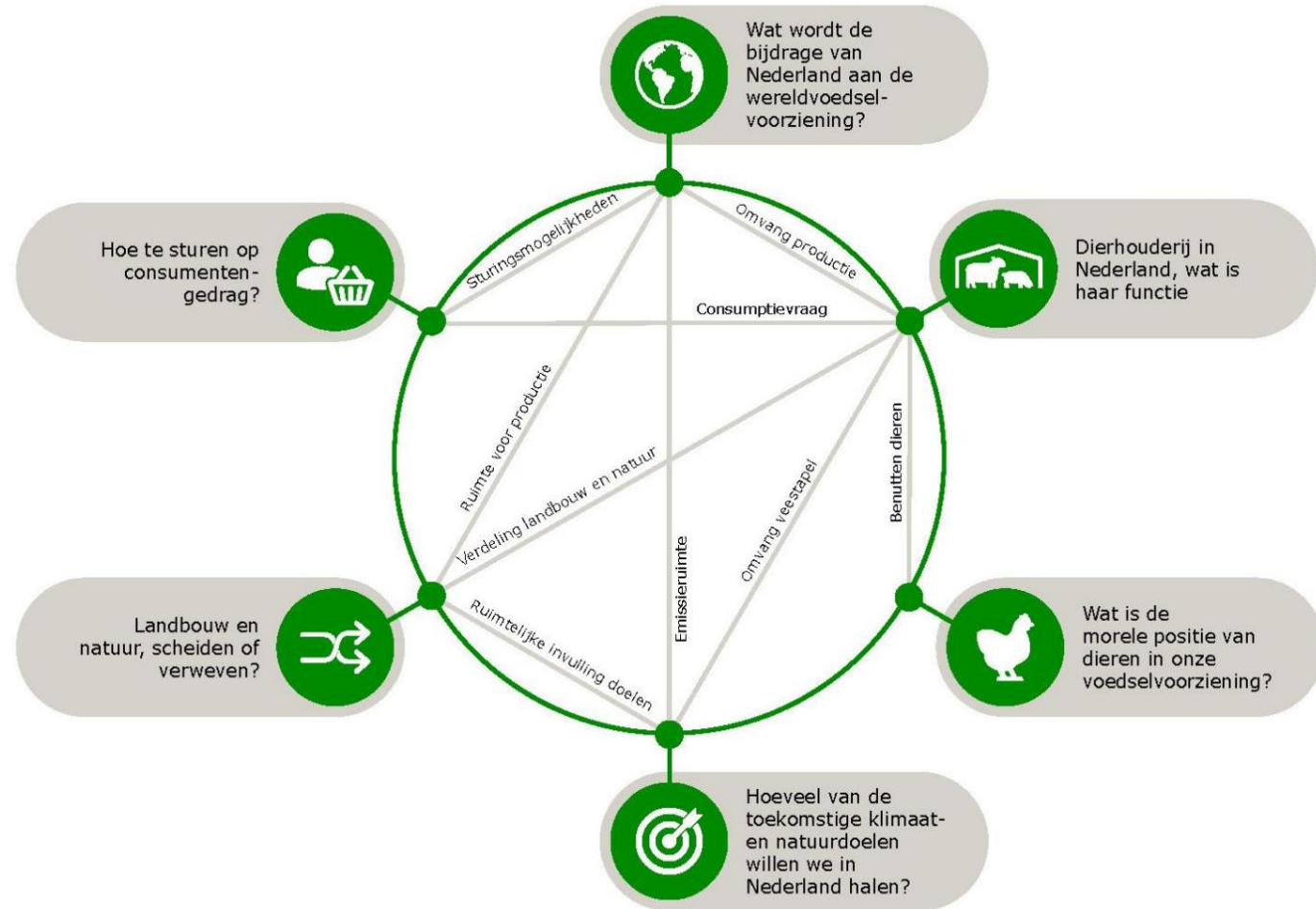
Wat wordt de bijdrage NL aan wereldvoedsel vraagstuk? ?

- Export van hoogwaardig voedsel
- Productie op basis van goede bodem, klimaat, kennis en infrastructuur
- Maar ten koste van onze omgeving

- High-tech, innovatie, WUR
- Zo groot mogelijke bijdrage aan SDGs
- Innovatie klimaat blijft essentieel!
- Minder voedsel & biomassa productie

Dilemma's hangen samen

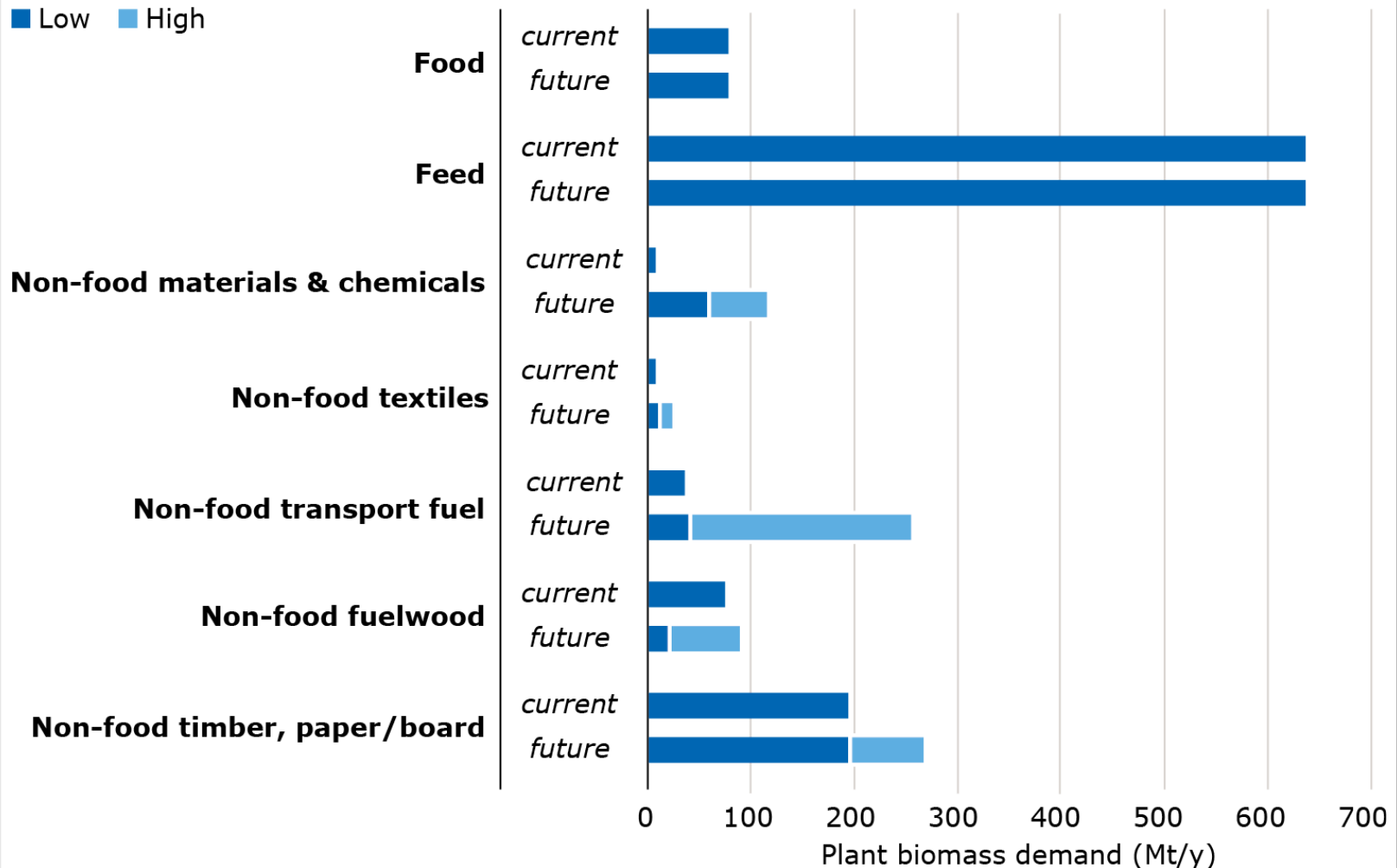
Figuur 4.2 Verbinding tussen de verschillende dilemma's.

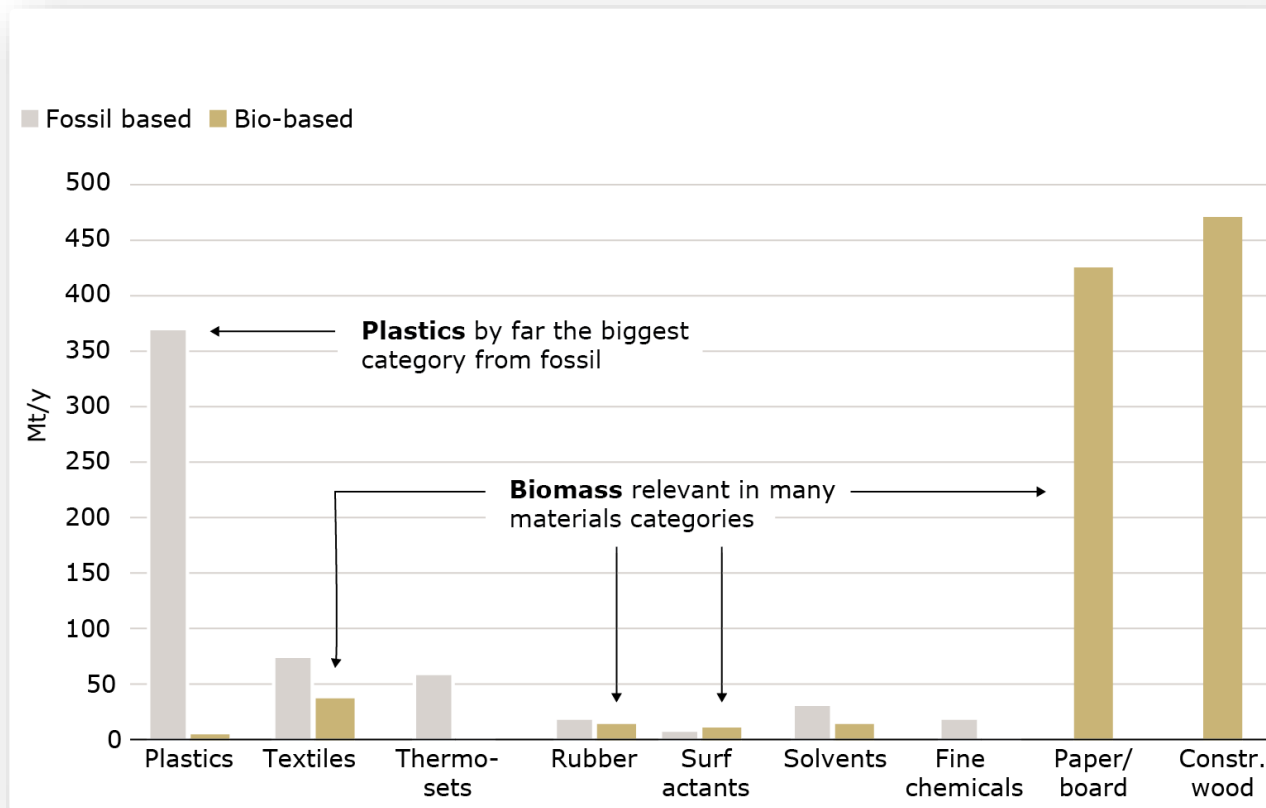
Dilemma's voor Noord Nederland?

1. Wat wordt de bijdrage NN aan wereldvoedsel-, en het biomassa-vraagstuk?
2. Op welk niveau zoeken we oplossingen? NN, NL, EU, groter?
3. Wat is de functie van dierhouderij in Noord-Nederland?
4. Landbouw en natuur: scheiden of verweven?

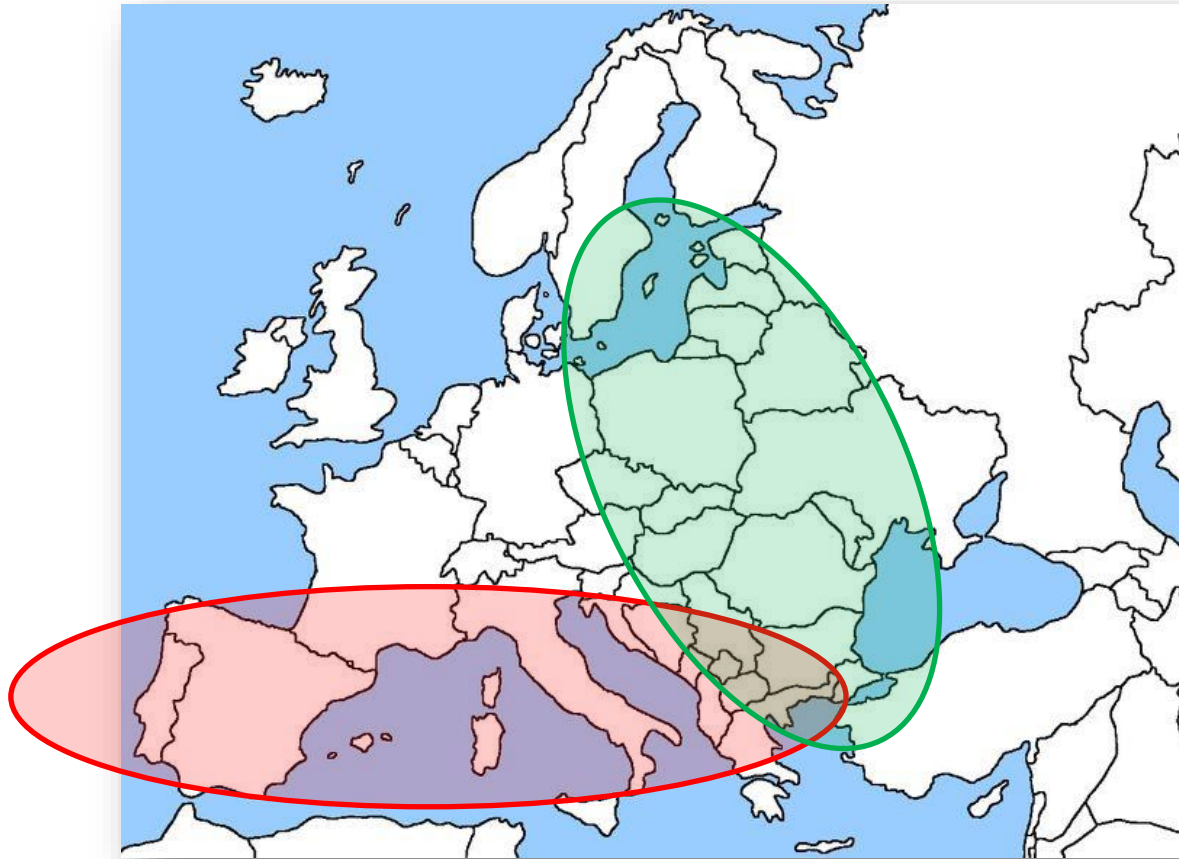
Wat wordt de bijdrage NL aan wereldvoedsel-, en aan het biomassa-vraagstuk?

1. Wat wordt de bijdrage NL aan wereldvoedsel-, en aan het biomassa-vraagstuk?

Land is een eindige productiefactor

2.Op welk niveau zoeken we oplossingen? NN, NL, EU, groter?

Pilots samenwerking Akkerbouw en Veehouderij in vijf Experimenteergebieden kringlooplandbouw' (PAVEx).

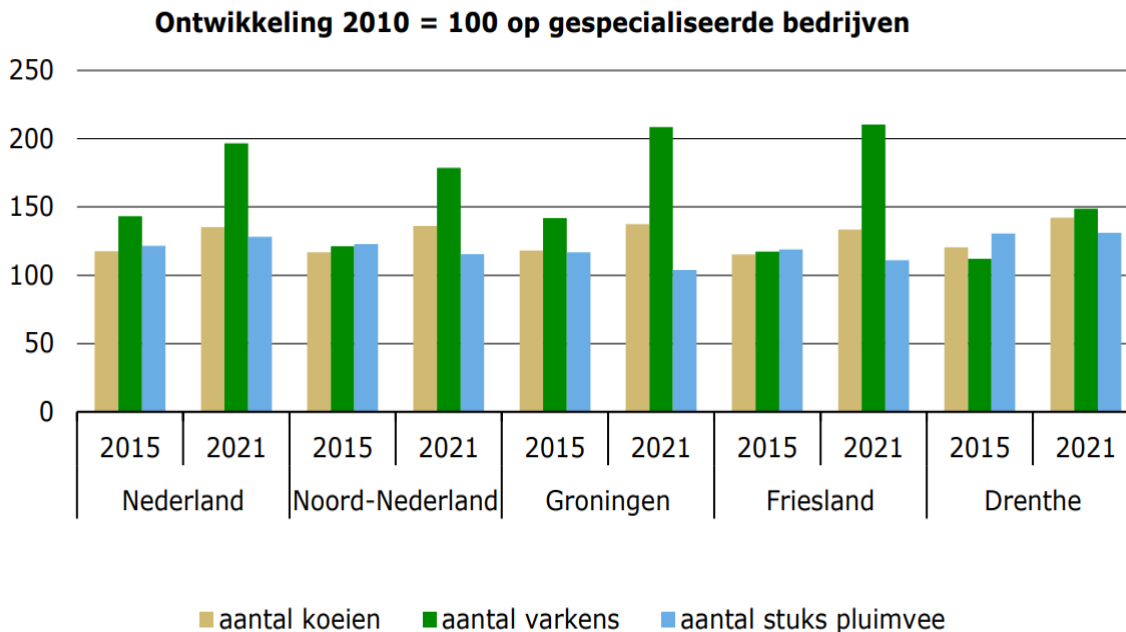

3. Wat is de functie van dierhouderij in Noord-Nederland?

Dieraantallen per bedrijf toegenomen, vooral bij varkens in Groningen en Friesland

Figuur 3: Gemiddelde dieraantallen per bedrijf in 2015 en 2021 t.o.v. 2010 naar jaar en bedrijfstype

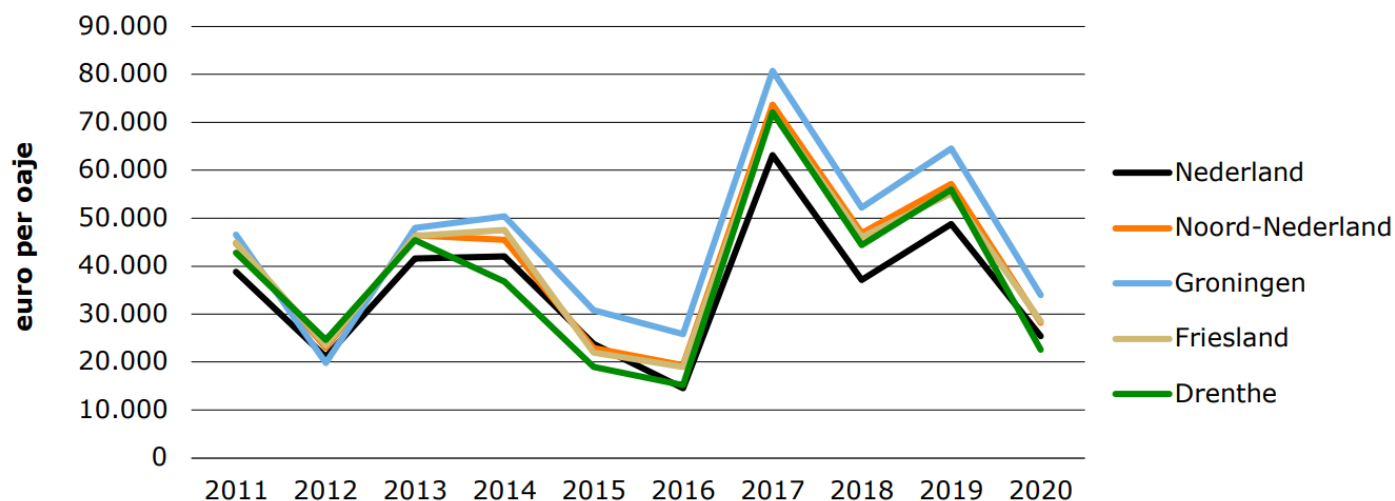
Het gaat hier om de relatieve ontwikkeling van dieraantallen per bedrijf op verschillende typen gespecialiseerde veebedrijven in Noord-Nederland.

In deze figuur valt het effect van de afschaffing van het melkquotum per 1 april 2015 op.

Het aantal melkkoeien, varkens en pluimvee op gespecialiseerde bedrijven is sinds 2010 zowel nationaal als regionaal gestegen. Het aantal melkkoeien per bedrijf steeg nationaal met 35%; voor Noord-Nederland was dit met 36% vergelijkbaar. Het aantal varkens per bedrijf verdubbelde nationaal en in Noord-Nederland was de toename 79%. Het aantal stuks pluimvee per bedrijf nam sinds 2010 nationaal met 28% toe; in Noord-Nederland nam dit met 16% minder toe.

Figuur 8 Inkomen uit bedrijf per onbetaalde aje (oaje) op melkveebedrijven in de periode 2011-2020

Per onbetaalde aje (arbeidsjaareenheid) wil zeggen dat het inkomen wordt berekend over de uren van de meewerkende gezinsleden, dus het bedrijfshoofd en de eventueel medewerkende partner en kinderen.

De melkveehouderij kende in de periode 2017-2019 enkele financieel goede jaren met een inkomen van gemiddeld bijna 50.000 euro. In 2020 daalden de inkomens vooral als gevolg van een lagere melkprijs en hogere (voer)kosten. De bedrijven in Noord-Nederland realiseren over het algemeen hogere inkomens dan gemiddeld in Nederland met de Groningse bedrijven als koplopers. Een mogelijke reden is dat in Groningen de bedrijven groter zijn dan in de andere provincies.

4.Landbouw en natuur: **scheiden of verweven?**

“**Kansen op klei 2030**”, Onderzochte bedrijfssystemen:

1. Extensief, lage kosten en grasgevoerd
2. Grootschalig en intensief
3. Agri-cluster melkvee en akkerbouw
4. Maatschappelijke meerwaarde
5. Natuurbedrijf

Conclusies:

- Alle plannen/systemen hebben een financieel haalbaar verdienmodel
- Duurzaamheid neemt toe: soms hoofddoel, vaak subdoel
- Verken toekomst en maak eigen bedrijfsplan voor 2030. Melkveehouders vonden het zeer waardevol om als groep gezamenlijk toekomstbeelden te verkennen
- Benut kansrijke samenwerking met partners voor plannen met perspectief, het kan ook het gezamenlijk werken aan gebiedsdoelen mogelijk maken.

Wind of change, the power of the Dutch

Innovatie initiatieven Noord Nederland

- Er wordt gewerkt met o.a. van Hall Larenstein aan **Fieldlab Klimaatbehendige Melkveehouderij Noord Nederland**. Dit project heeft als doel de veerkracht van melkveehouderijen in Noord-Nederland te vergroten door klimaatuitdagingen aan te pakken. De nadruk ligt op co-creatie en innovatie om duurzame praktijken te ontwikkelen voor zowel natuur-inclusieve familiebedrijven als technologisch geavanceerde bedrijven
- **Dairy Campus** heeft de aanvraag voor de EVA stal goedgekeurd gekregen. EVA staat voor EmmissieVrij (zowel N als GHG emissies) en Autarkisch voor Energie en Water. Dierwaardigheid krijgt hierin ook heel specifieke aandacht.
- **Fascinating**, programma gericht op eiwittransitie in de praktijk.

Meer Michael Porter: (Etsy & Porter)

'Onze gegevens suggereren dat het milieu niet hoeft te worden opgeofferd op de weg naar economische vooruitgang, integendeel, de landen met de meest agressieve milieubeleidsregimes lijken ook het meest concurrerend en economisch succesvol te zijn.'

De Nederlandse Agrifood: The Future Dutch Diamond

